

İSLAM İKTİSADININ KISA TARİHİ

Ahmed El-Ashker

Rodney Wilson

iktisat yayınları

İktisat Yayınları – 34
İktisat Tarihi Dizisi – 6

Ahmed el-Ashker, Rodney Wilson, *İslam İktisadının Kısa Tarihi*

Çeviren: Safa Yıldırım, Ziya Ekrem Bayrak
Çeviri Editörü: İsmail Eriş
Yayına Hazırlayan: Merve Akkuş Güvendi
Musahhih: Muhammed Aydın

Tasarım: Seyfullah Bayram

Çeviriye Temel Alınan Metin:
El-Ashker, A., Wilson, R. (2006). *Islamic economics: A short history*, Leiden: Brill.

Baskı: Osmanlı Mücellit Matbaacılık- Sertifika No: 29041
Plastikçiler Sitesi 1536 Sokak No.: 40 Yenimahalle / ANKARA
1. Baskı: Ankara, 2019
ISBN: 978-605-69072-4-1

© İktisat Yayınları, 2019

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok.
Güleryüz Apt. No:9 Daire:3 Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 418 20 10
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırma Merkezi'nin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

El-Ashker, A., Wilson, R.
İslam İktisadının Kısa Tarihi
1. Baskı, xx + 364 s., 19.5 x 25 cm
Kaynakça ve dizin var.
ISBN- 978-605-69072-4-1
1. İslam İktisadı 2. İslam Devleti 3. İslam Medeniyeti

İSLAM İKTİSADININ KISA TARİHİ

Ahmed El-Ashker
Rodney Wilson

Çeviren

Safa Yıldırım, Ziya Ekrem Bayrak

iktisat
yayınları

İktisat Tarihi Dizisi

Bu dizide, iktisat tarihi ile iktisadî tarihsel bir bakış açısından ele alan eserlere yer verilmektedir. Dizide finans, emek, sanayi, tarım, kurum tarihi, mekânsal iktisadi tarih, ülke iktisadi tarihleri, ekonomik sistemlerin tarihi de dahil olmak üzere geniş bir yelpazede kitaplar yer almaktadır.

Dizide Yayınlanan Diğer Kitaplar

Abdul Azim Islahi, *Müslümanların İktisadî Düşünce ve Analize Katkıları*

Abdul Azim Islahi, *İslam İktisat Düşüncesi ve Kurumları (16. Yüzyıl)*

Abdul Azim Islahi, *İslam İktisat Düşüncesinin Değişimi (18. Yüzyıl)*

Abdul Azim Islahi, *İslam İktisat Düşüncesinin Olgunlaşması (17. Yüzyıl)*

Abdul Azim Islahi, *Muhammed Hamidullah: İslam İktisadında Öncü Bir İsim*

Dizide Yayınlanacak Diğer Kitaplar

Abdul Azim Islahi, *Müslüman Arap Yazarların İktisat Düşüncesi (19. Yüzyıl)*

S. M. Hasanuzzaman, *Erken İslam Devletinin İktisadî İşlevleri*

Ahmed El-Ashker

El-Ashker, Tayland Songkla Prensi Üniversitesi Yönetim Bilimleri Fakültesi'nde Maliye Profesörüdür. İslam iktisadı, maliye, bankacılık ve finans konularında çalışmaları bulunan El-Ashker *The Islamic Business Enterprise*, *The Islamic Business Enterprise* kitaplarının yanısıra makaleleri arasında *The Institutional Framework of Zakah: Dimensions and Implications*, *The Egyptian Example of Islamic Banking: Past, Present and Future*, *Towards an Islamic Stock Exchange in a Transition Stage* bulunmaktadır.

Rodney Wilson

İngiliz ekonomist Wilson, İngiltere'deki Durham Üniversitesi'nde Emeritus Ekonomi Profesörüdür. Aynı zamanda Katar İslami Çalışmalar Fakültesi'nde öğretim görevlisi ve Uluslararası İslami Finans Eğitim Merkezi'nde (INCEIF), Kuala Lumpur'da profesör olarak görev yapmaktadır. Durham Üniversitesi İslami Finans Programı Direktörü (2000-11) ve Yüksek Lisans Çalışmaları, Hükümet ve Uluslararası İlişkiler Okulu Direktörü (2004-09) görevlerinde bulunmuştur. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da bankacılık, ticaret ve yatırım konularında pek çok kitap ve makalenin yazarıdır. Danışmanlıkları arasında GTZ ekibinin bir üyesi olarak, Riyad Planlama Bakanlığı; Şeriat yönetimi, İslami Finansal Hizmetler Kurulu, Kuala Lumpur; para politikası ve ihtiyati oranlar konusunda Katar Merkez Bankası danışmanı; Kuzey Afrika'da İslami finansmanın durumu ve potansiyeli ile ilgili Afrika Kalkınma Bankası Projesi; Afrika Kalkınma Bankası için Kuzey Afrika'da sermaye piyasaları bulunmaktadır.

Safa Yıldırım

1994 yılında Çorum'da doğdu. İktisat alanındaki lisans eğitimini Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde 2017 yılında tamamladı. Aynı yıl Boğaziçi Üniversitesi, İktisat Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Doğu Üniversitesi'nde 7 ay Araştırma Görevlisi olarak görev aldı. Şu an İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İktisat Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmakta ve yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

Ziya Ekrem Bayrak

1993'de İstanbul'da doğdu. 2011 yılında Bilkent Üniversitesi İktisat bölümüne girdi. SESRIC'de (The Statistical, Economic and Social Research and Training Centre for Islamic Countries) stajını yaptı. Yüksek lisans tezini kamu borçları sürdürülebilirliği üzerine Birleşik Krallıkta Nottingham Üniversitesi'nde yazdı. İktisat teorisi, makro iktisat, iktisadi düşünce tarihi gibi konulara ilgi duymaktadır.

Babalarımızın hatırasına..

İçindekiler

Takdim	xv
Teşekkür	xvii
1. İslam Öncesi Arabistan: Şiir, Kabilevi Rekabet ve Kahramanlık (M.Ö. 800-M.S. 610)	1
2. İslam Devleti'nin Doğuşu Kur'an ve Sünnette İktisadi Düşünce (M.S. 610-M.S. 632)	25
3. Hulefâ-yi Râşidîn'in İktisat Tasavvuru (632-661)	75
4. Hanedanlığa Dayalı Hilafetler Emevîler ve İslahatlar (M.S. 661-750)	105
5. Abbâsîlerin Altın Çağı İslam İktisadının Baharı (750-1000)	127
6. Siyasi Ayrılıklar ve Kültürel Çeşitlilik (1000-1400)	185
7. Üç İmparatorluk ve İslam Medeniyetinin Köllerinden Doğuşu (1400-1800)	235
8. Modernleşme ve İslamîleşme Krizi: Reformdan Doğuşa (1800-20. Yüzyıl)	261
9. İslam İktisadının Uyanışı: 20. Yüzyılda İslam İktisadı	287
Sözlük	337
Kaynakça	349
Dizin	359

Ayrıntılı İçindekiler

1. İslam Öncesi Arabistan: Şiir, Kabilevi Rekabet ve Kahramanlık (M.Ö. 800-M.S. 610)

Mukaddime

Kitab-ı Mukaddes Bağlantıları

Toprak ve İnsanlar

İçtimai Organizasyon ve Yerleşme Düzenleri

Arap Medeniyetleri

Güney Arabistan

Sebe

Main

Kataban ve Hadramevt

İnanç ve Kader Değişimi

Kuzey Arabistan

Nebatiler

Palmirliler

Gassaniler

Lahmiler

Kindeliler

Merkez Arabistan

Mekke'de Ticaret ve Finans

İslam'da Bedeviler

2. İslam Devleti'nin Doğuşu Kur'an ve Sünnette İktisadi Düşünce (M.S. 610-M.S. 632)

Mukaddime

İslam İktisadi Düşüncesinin Kaynakları

Kur'an-ı Kerim

Sünnet

İçtihat

Kur'an ve Sünnette İslam İktisadi Düşüncesi

Temel Felsefe

İslam İktisadi Kavramları

Tevhid Kavramı

Halifelik Kavramı

Hür İrade ve Sorumluluk, Emanet Kavramı

İslam İktisadi İlkeleri

İtidal İlkesi

İktisadi Verimlilik İlkesi

Sosyal Adalet İlkesi

Temel Felsefenin Uygulanması

İktisadi Kaynaklar: Tanım ve Algı

Doğal Kaynaklar

Emek

Sermaye

Sermayenin Fiyatı

Ribânın Anlamı

Faizin (Ribânın) Çeşitleri

İktisadi Kaynaklar: Mülkiyet Şekilleri

İktisadi Kaynaklar: İktisadi Kalkınma ve Üretim

İktisadi Kaynaklar: Tüketim

İktisadi Kaynaklar: Gelir Dağılımı

Zekât

Cizye

Kur'an-ı Kerim ve Sünnette İslam İktisadi ve Günümüz

3. Hulefâ-yi Râşidîn'in İktisat Tasavvuru (632-661)

Mukaddime

Hilafet

İlk Halife Ebû Bekir (r.a.) (632-634)

Bir İnsan Olarak Halife Ebû Bekir
İrtidad Vakaları ve İslamî Vergilendirmenin Tesisi

İkinci Halife Ömer (r.a.) (634-644)

Bir İnsan Olarak Halife Ömer (r.a.)
Halife Ömer (r.a.) Zamanında İslam Devleti'nin
Genişlemesi

İkinci Halife Ömer'in (r.a.) İktisat Düşüncesi

İktisadi Kaynakların Mülkiyeti

Servet Dağılımı

Vergi Yapısı

Kamu Harcamaları

Devlet İdaresi

Üçüncü Halife Osman (r.a.) (644 – 656)

Bir İnsan Olarak Halife Osman (r.a.)
Halife Osman (r.a.) ve Mali İdare

Dördüncü Halife Ali (r.a.) (656-661)

Bir İnsan Olarak Halife Ali (r.a.)
Dördüncü Halife Ali'nin (r.a.) İktisat Düşüncesi

Devletin Temel Vazifeleri

Toplumun Yapısı

Cemiyetin Refahı

4. Hanedanlığa Dayalı Hilafetler Emevîler ve İslahatlar (M.S. 661-750)

Mukaddime

Hilafet ve Hanedanlık

Sınırların Genişlemesi ve İdari Bir İslahata Duyulan İhtiyaç
İdari ve İktisadi Reformlar (İslahatlar)

Posta Teşkilatı

Divanların Kuruluşu

Devlet İdaresinin Araplaştırılması

Parasal Reform

İslamî Şehirleşme

Ziraat

Ticaret

İşletmenin Hukuki Yapıları

Devlet Maliyesi

Vergi Dışı Kamu Gelirleri

Fey

Savâfî Topraklar, Hanedanlık Mülkleri ya da Has Arazileri

Kamu Ticaret Sektörü Geliri

Vergi Gelirleri

Ganimetlerin Beşte Biri Ya Da Humus

Zekât

Cizye

Haraç

Diğer Vergi Türleri

5. Abbâsîlerin Altın Çağı İslam İktisadının Baharı (750-1000)

Mukaddime

İslam İktisadı Alanında Yazılmış Öncü Eserler

İktisadi Özelliklerdeki Başlıca Değişikler

Devletin Servetindeki Artış

Ürünlerdeki ve İktisadi Faaliyetlerdeki Çeşitlilik

Toprağın Mülkiyet Yapısındaki Değişiklikler

Vergi Tahsilinde Aracıların Ortaya Çıkışı

Entelektüel Gelişim

İslamî Din-Siyaset Felsefesi

Grek Felsefesinin Tenkidi

İslam Hukuk Felsefesinin Gelişimi

Fıkhi Mezhepler

İslam İktisadı Alanındaki İlk Kitaplar

Haraç Mevzusunda Yazılmış Eserler

Haracın Manası

Haraç Hakkında Yazılmış Kitaplar

Ebû Yûsuf (H. 113-182, M. 732-798) Kitâbü'l-Harâc

Müellif

Kitap

Genel Yaklaşım

Kitabın Yapısı

Şeybânî (H. 132-189, M. 750-804) Makroekonomiden

Mikroekonomiye: Kitâbü'l-Kesb

Müellif

Kitap

Tüketim ve Kazanç

Üretim ve Kazanç

*Kira**Zanaat**Ziraat**Ticaret*

Diğer Meseleler

Ebü Ubeyd (ö. H. 224, M. 838) Kitâbü'l-Emvâl

Müellif

Kitap

Tasavvufun İslam İktisat Tasavvuruna Yaptığı Katkıları

Tasavvufi Hareketin Gelişmesi

Sufiliğin İktisadi Yansımaları

Abdillâh Hâris b. Esed el-Muhâsibî (ö. H. 243, M. 857)**Kitâbü'l-Mekâsib ve'l-Vera'**

Müellif

Kitap

6. Siyasi Ayrılıklar ve Kültürel Çeşitlilik (1000-1400)

Mukaddime

Siyasi Ayrılıklar

Ali Taraftarı Hareket

Ayrılkçı Arap Hareketleri

Araplar Dışındaki Ayrılkçı Hareketler

*Ayrılkçı Pers Hareketi**Ayrılkçı Türk Hareketi***Hilafetin Çöküşü ve Yeniden İnşası****Fikrî Sahadaki Çeşitlilik****Ebü'l-Hasen el-Mâverdi (H. 364-450, M. 972-1058) El-****Ahkâmü's-Sultâniyye**

Müellif

Kitap

*Eserin Ana Gayesi***Râgıb el-İsfahânî (ö. H. 502/M. 1108) Ez-Zerî'a ilâ****Mekârimi's-Şerî'a**

Müellif

Kitap

İnsanın İhtiyaçları: Tüketim

İnsanın Rolü: Üretim

Cemiyetteki İnsan: İş Birliği

İktisadi Verimlilikte İnsan: Uzmanlaşma

İktisadi Faaliyetler İçerisinde İnsan: İktisadi Bütünleşme

İnsan ve Psikoloji: Çalışmaya Yönelten İtici Kuvvet

İnsan ve Para

Ebü Hâmid el-Gazzâlî (H. 450-505/M. 1058-1111) İhyâü Ulûmî'd-dîn

Müellif

Kitap

İlmin Ehemmiyeti

Para

Sınai Bütünleşme

Tüketim ve Tüketici Davranışları

Kazanç ve Ticaret Üzerine**Ca'fer ed-Dımaşkî (12. Yüzyılın Sonları) El-İşâre ilâ****Mehâsinî't-Ticâre**

Kitap

*Mal**Servetin Kaynağı**Emek**Para**Üretim Maliyeti ve Değer**Talep, Arz ve Fiyat**Fiyat Uyumsuzlukları**Kâr Memnuniyeti ve Ticaretin Gayeleri***Hisbe Teşkilatı ve Ticaret Sektörünün İdaresi****Hisbe Hakkında Yazılanlar****İbnü'l-Uhuvve (ö. 1329) Me'âlimü'l-Kurbe fî Ahkâmî'l-Hisbe**

Müellif

Kitap

İbn Teymiyye (H. 661-728/M. 1263-1328)**El-Hisbe fî'l-İslam**

Müellif

Kitap

Fiyat Kontrolü

Temel İhtiyaçların Temini

İbn Haldûn (1332-1406) Mukaddime

Müellif

Kitap

Mukaddime'yi Yazarken Benimsediği Yaklaşım

İbn Haldûn'un İktisadi Düşünceleri

İktisadi Bütünleşme

Hükümdarın (Devletin) Ticari Faaliyetleri
Tüketim Eğilimi, Emek ve İktisadi Kalkınma
Fiyatlar
Emeğin Ücreti
Kazanç, Gelir, Sermaye ve Değer
Ticaret
Mali Risk

7. Üç İmparatorluk ve İslam Medeniyetinin Küllerinden Doğuşu (1400-1800)

Mukaddime

Osmanlı İmparatorluğu

Halifeliğin Osmanlı'ya Geçişi
Entelektüel ve Sosyo-Ekonomik Engeller
Osmanlı İdaresi Sırasında İslam İktisadi Yazını
Arapçanın Resmî Olarak Kullanımının Azalması
İçtihat Kapısının Kapanması
Batı'nın Zihni Plandaki Etkileri
Laikleşme Peşinde Dinden ve İslam Kültüründen Uzaklaşma
Şer'î Çalışmalara Yeterli Desteğin Verilmemesi
Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküşü

Safevi İmparatorluğu

Safevilerde Ulemanın Rolü
Safevi İdaresindeki Entelektüel Gelişme

Moğol İmparatorluğu

Hindistan Alt Kıtasında Entelektüel Gelişme
Ekber Şah ve Muhabbet-i Küll: Filozof Kral
Şah Velîyullah

8. Modernleşme ve İslamileşme Krizi: Reformdan Doğuşa (1800-20. Yüzyıl)

Mukaddime

Birinci: Gelenekçi Akımlar

Vehhâbîlik Akımı
İdrisi Hareketi
Senüsiyye Hareketi
Mehdiyye Hareketi

İkinci: Ulaştırıcı Reformist Hareketler

Mısırlı Reformistler

Abduh ve Efgânî
Hasan el-Bennâ ve İhvân-ı Müslimîn
Hint Alt Kıtasından Reformcular
Muhammed İkbal
Ebü'l-Alâ Mevdûdî ve Cemâat-i İslâmî

Üçüncü: Seküler Reform Hareketleri

Tâhâ Hüseyin ve Sekülerizm Çağrısı

Muzaffer İslam: Yeniden Diriliş

Yeniden Dirilişçiliğin Başlıca Özellikleri
Dini Özellikler: İslami Yaşantının Yeniden Doğuşu
Sosyo-Politik Organizasyonlar
İktisadi Özellikler
Entelektüel Gelişim
Birinci Uluslararası İslam İktisadi Konferansı
Uluslararası İslam İktisadi Araştırma Merkezi (ICRIE)
İslam Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI)
Uluslararası İslam Düşünce Enstitüsü (IIIT)
İslam Vakfı (Birleşik Krallık)
Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi (IIUM)
İslamabad Uluslararası İslam Üniversitesi (IIU)

9. İslam İktisadının Uyanışı: 20. Yüzyılda İslam İktisadi

Mukaddime

İslam İktisadi Literatürünün Gelişimini Etkileyen Faktörler

Şahsi Faktör
Destek Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar
Dini Cemaatler
Müslüman Öğrenci Dernekleri
Kendini İşine Adanmış Yayınevleri

Konular

Zekât ve Vergilendirme
Ribânın Ortadan Kaldırılması
Faizsiz Bankacılık
Para Politikası, Maliye Politikası ve Kaynak Dağılımı
İslam İktisadi Teorisi, Etik ve İktisat
Tüketici Davranışları
Sigorta
Müslüman Ülkeler Arasındaki İktisadi İş Birliği
Endeksleme
İktisadi Kalkınma

Bâkır Sadr: İktisâdünâ İslam İktisadının Geleceği

Takdim

Günümüz İslam dünyasının sıklıkla acınası hakikati ile İslam devletlerinin güçlü oldukları ve yaşanan aksaklıkların daha az zarara sebebiyet verdiği dünün başarılı İslam dünyasını mukayese etmek, edinmiş olduğumuz bilgi ve tecrübelerin kazandırdığı avantajla, bize zengin ampirik bulgular ve kendilerinden faydalı sonuçlar çıkaracağımız dersler sağlamaktadır. Bununla birlikte içerisinden deliller çıkarmaya çalışırken geçmiş dönemlerdeki koşulların günümüzde farklılık göstermesinden dolayı tarih doğası gereği tahrifler içerdiğinden tarihî bulgular ihtiyatla ele alınmalıdır. Sorgulayan ve her daim mütecessis bir tutumla karşılanması şartıyla geçmiş, ibret alınacak faydalı dersler içerir. İslam iktisadı alanında yapılan tarihsel incelemeler bize içinde bulunduğu şartlar uygun olduğu müddetçe İslamî bir sistemin, uygulanabilir kaideler ortaya koyabileceğini ve çalışabilir bir model inşa edecek kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir. Nasıl ki günümüz, geçmiş ile sürekli bir zincir olduğu gibi benzer şekilde geleceğe de uzanan bir bağıdır. Tarihsel açıdan baktığımızda bu durum, İslam iktisadı için de geçerlidir.

Bu çalışma, geleceğe hazırlanmak gayesiyle günümüz ile geçmiş arasındaki bağlantıyı sağlamayı hedeflemektedir. Çalışmamızın sınırlarını, iktisadın ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkmasından çok önce İslam'ın doğuşundan itibaren Müslümanların iktisadi fikir dünyasındaki gelişmeler oluşturmaktadır. İktisadi meselelere gösterilen ilgi, modern iktisat ile ilişkilendirilen analitik araçlardan daha önceki tarihlere uzanmaktadır ve bu ilgi, Müslüman fakihlerin eserlerinde oldukça aşikârdır. Giriş bölümü, İslamiyet'in kendisinden doğduğu antik Arabistan'daki iktisadi ve mali hayatı ele almaktadır. İkinci Bölüm ise Kur'an ve sünnetteki İslam iktisadı mefhumu ve düşüncesini, Peygamberimizin vefatına kadar geçen süreye kadar incelemektedir. Dinimizin iki ana kaynağı Kur'an ve sünnet, İslam'ın erken dönemlerindeki fıkıh âlimlerinin ve çağdaş yazarların bu alandaki ilmî eserlerini oluştururken dayandıkları temel kaynaklar olmasından dolayı bu bölüm ayrı bir öneme sahiptir. Çağdaş Müslüman iktisatçıların eserlerinde sıkça rastladığımız Hulefâ-yi Râşidîn döneminin İslam iktisadi düşüncesi ile o dönem süresince İslam toplumundaki ve ekonomisindeki tekâmül, Üçüncü Bölüm'ün konusunu teşkil etmektedir.

Dördüncü Bölüm’de, hilafetin saltanata dönüştüğü Emevîler ve Abbâsîler zamanında yaşanan toplumsal değişimlere ve güçlü oldukları ilk dönemlerde gerçekleştirilen idari ve iktisadi ıslahatlara değinilmiştir. Beşinci Bölüm, İslam iktisadı alanına mahsus ilk eserlerin verildiği ve İslam medeniyetinin fikir dünyasındaki gelişiminin altın çağı olan döneme odaklanırken Altıncı Bölüm’de, hilafetin siyasi düzlemde güç kaybettiği İslam tarihinin önemli dönemi ele alınmıştır. Bu aksaklığa rağmen bu dönemde de fikrî planda önemli gelişmeler yaşanmıştır ve bu gelişmeler, takip eden yıllardaki iktisadi canlanmada etkili olmuştur. Yedinci Bölüm, Osmanlı, Safevî ve Moğollar dönemindeki İslam devletinin yükselen gücünü konu edinmektedir. Bu bölümde, genel olarak İslam medeniyetinin fikir dünyasındaki gelişimine, özelde ise İslam iktisat tasavvurunun gelişimine olan etkisi açısından sosyo-ekonomik ve siyasi değişimlere vurgu yapılmaktadır. Sekizinci Bölüm, İslamî dirilişin (doğuş) günümüzdeki evresine kadar gelmiş geçmiş İslamî ıslahat hareketlerini kapsamaktadır. Bu bölümde vurgu, bilhassa İslamî bankaların doğuşuyla şahit olduğumuz 20. yüzyılda daha da belirgin bir hâl alan bu yeniden diriliş hareketinin İslam iktisat tasavvuru ve uygulamalar üzerindeki etkisinedir. Nihayet Dokuzuncu Bölüm’de, ekonominin ve finansal sistemin kısmen İslam’a uygun hâle getirilmesi yönündeki çabaların gelişimine ve İslam iktisadına odaklanarak günümüz ele alınmaktadır. Ayrıca tarihsel süreç göz önüne alınarak İslam iktisadının birçok açıdan ümit vadeden geleceği hakkında bazı görüşler sunulmuştur.

Teşekkür

Değerli katkılarından dolayı birçok kişiye ve kuruluşa teşekkürü borç biliriz. Onların yardımları olmasaydı tamamlaması zaten hayli zahmetli olan bu çalışmayı sonuçlandırmak daha zor bir hâl alacaktı. Bunlar içerisinde aşağıdaki isimleri bilhassa zikretmek isteriz.

Çalışmamızın çeşitli aşamalarında, İngiltere’deki Durham Üniversitesi çatışı altında yer alan Orta Doğu ve İslamî İlimler Enstitüsü’nün çok değerli katkıları oldu. Enstitüye ve üniversiteye minnettarız.

Tayland’daki Prens Songkla Üniversitesi’nin Rektörü Doç. Dr. Boonsom Siribumrungsukha’ya müteşekkirimiz. Üniversite’nin araştırma ve eğitim alanında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde seçkin bir merkez hâline gelmesi için destek ve teşvikleriyle ortaya koyduğu çaba hasebiyle ayrıca teşekkür ederiz. İşletme Bölümü Dekanı’na, İslamî İlimler Üniversitesi Müdürü’ne ve aynı üniversitede yer alan İslamî İlimler Bölümü Başkanı’na, gayretleri, teşvikleri ve bu çalışmanın tamamlanabilmesi adına sağladıkları lojistik destek ve çalışma izni için teşekkür borçluyuz.

Ve tabii ki kütüphane çalışanlarının paha biçilemez desteği... İskoçya’nın Paisley Üniversitesi’ndeki, bu çalışmanın yazarlarından birisinin önceki çalışma yeri olan Durham Üniversitesi’ndeki ve Prens Songkla Üniversitesi’nin hem Pattani hem de Yai Kampüslerindeki kütüphane personeline teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Elbette bu liste, Londra’da ikamet eden müsteşrik kitapçı ve yayımcı Arthur Probsthain’e ricalarımızı geri çevirmeyip verdiği destek ve yardımın yanı sıra kaynaklar konusundaki tavsiyeleri için teşekkür etmeden tamamlanmayacaktır.